

Philippe Sollers. *Het geheim*. Uit het Frans vertaald en van een nawoord voorzien door Jeanne Holierhoek. De Arbeiderspers

Voor velen geldt hij als de grootste draaikont van intellectueel en literair Parijs: Philippe Sollers, ex-communist, ex-maoïst, ex-avantgardist, ex-redactielid van het spraakmakende tijdschrift *Tel Quel* dat in 1982 ter ziele ging. Een man met een verleden waaraan de modes van de afgelopen vijfendertig jaar moeiteloos zijn af te lezen. Had hij in Nederland geleefd, dan zou Frits Bolkestein ook hem hebben kunnen noemen. In dat geval had Sollers hem wellicht zijn laatste roman *Le secret* (1992) opgestuurd. Op de achterflap van de nu verschenen Nederlandse vertaling lezen we immers dat de schrijver zich in dit boek 'rekenschap geeft van de vaak omstreden keuzes die hij in zijn leven heeft gemaakt'.

Wat dat laatste precies inhoudt, valt alleen nog niet zo gemakkelijk te doorgronden. Want tegenwoordig heeft Sollers zich, zo kan men uit zijn roman opmaken, bekeerd tot het postmodernisme, met alle ambivalentie, frivoliteit en ironie die daarbij hoort. Anders dan sommigen van zijn Nederlandse soortgenoten heeft hij niet de metamorfose tot moraliserende dominee ondergaan. Zijn hoofdpersoon en alterego Jean Clément is daarentegen geheim agent van de paus geworden.

Het geheim is een katholiek boek, barok en ongrijpbaar, waarvoor ik in Nederland geen passend equivalent zou kunnen aanwijzen, al komt het - veel humoristischer - werk van iemand als Atte Jongstra een beetje in de buurt. Het getuigt van een grondige kennis van het theologische erfgoed en van een heimelijke, ironische, maar ook weer niet geheel onserieuze sympathie voor het Vaticaan - als de laatste plek op aarde waar nog weerstand wordt geboden tegen de dreigende rampen van de toekomst. 'Als er één verloren - dat wil zeggen bij voorbaat gewonnen - zaak is, dan wel deze. Ik zie er wel wat in', zegt Jean Clément met typerende dubbelzinnigheid.

Terwijl de moderne wereld ten prooi valt aan de maffia en de techniek, aan de kunstmatige voortplanting en de internationale orgaanhandel, houdt de paus dapper stand. De toekomst is aan 'de Markt voor de Dood', schrijft Sollers bij monde van zijn hoofdpersoon, waarmee hij de op gang komende inseminatie-industrie bedoelt. Maar ook lezen we: 'We moeten de dood verfoeien omdat deze de rede vernietigt, de dood aanvaarden of koesteren komt altijd neer op een meer of minder bewust haten van de rede'. En omdat niemand zich méér verzet tegen de dood (geboortebeperving, abortus, euthanasie) dan de paus, kan deze worden omgetoverd tot de 'belichaming van de rede aan het einde van de twintigste eeuw'.

Sollers heeft ongetwijfeld zichzelf en zijn roman op het oog, wanneer hij op de vraag wat nu 'het meest actuele en meest levende onderwerp, het ongewoonste, waarste, choquerendste, meest tegendraadse en meest revolutionaire' is, antwoordt: 'Voltaire in dienst van de paus!' Het bewijs levert *Het geheim*, waarin de voltairiaan Clément via een geheimzinnig 'memo' zijn superieuren waarschuwt tegen de moordaanslag op Johannes Paulus II van 13 mei 1981.

Zoals men weet heeft het niet geholpen. Clément's memo is in de bureaucratie verdwenen en hij zelf is door zijn chef Deremmerd (Frénard in het origineel)

overgeplaatst naar Parijs. In zijn buitenhuis aan de kust vult hij, in het gezelschap van zijn uit Bulgarije afkomstige vrouw Judith en zijn zoontje Jeff, zijn ijdele dagen met schrijven. Uit wat hij geschreven heeft bestaat de roman, totdat hij tegen het eind weer in genade wordt aangenomen en mag terugkeren naar het Vaticaan.

Wie weet dat Sollers gehuwd is met Julia Kristeva, eveneens uit Bulgarije afkomstig, en met haar een zoontje heeft, begrijpt dat tussen hem en Clément de nodige overeenkomsten bestaan. *Het geheim*, waarin ook de dood en begrafenis van Sollers' - in 1991 gestorven - moeder worden beschreven, is een als speurdersroman vermomde autobiografie. Dat wil zeggen: het tamelijk ondoorgroendelijke spionageverhaal verschaft het kader, waarbinnen Sollers in een onstuitbare, alle kanten op stuwende woordenstroom vol verwijzingen naar actualiteit en literatuur zijn gedachten laat gaan over zichzelf en de wereld.

Daarop volledig greep te krijgen is een onmogelijkheid. Sollers doet zich kennen als een meester van de verbale acrobatie, waarbij duisternis en welsprekendheid soepel hand in hand gaan. Dat lijkt dan ook het grootste 'geheim' te zijn dat in de roman besloten ligt: 'Je moet schrijven alsof het van geen enkel belang is, afdwalen, uit de koers raken, terugkeren, binnendringen, wachten, uitglijden, voortrazen... Schrijven om te schrijven en praten om te praten, en evengoed leven om te leven, ademen om te ademen, genieten om te genieten, slapen om te slapen, waken om te waken...'

Of deze visie eveneens de zegen van Rome heeft, is natuurlijk zeer de vraag. Voor Sollers berust het monsterverbond dat hij in zijn roman heeft verbeeld op de gemeenschappelijke keuze voor het leven, de liefde en het gezin ('De permanente bestseller van de toekomst heet Op zoek naar de verloren familie'). Niet voor niets vergelijkt hij het schrijven met het bedrijven van de liefde: beide verkeren in het 'hypersurrealistische' gekkenhuis dat de wereld is geworden in gevaar. En dan is elke strohalm, hoe onwaarschijnlijk ook, welkom, lijkt Sollers te zeggen, zij 't steeds met een moeilijk over het hoofd te ziene knipoog.

Wat moet je met een roman als *Het geheim*? Geeft Sollers zich daadwerkelijk rekenschap van zijn verleden? Nauwelijks, zou ik zeggen; in elk geval doet hij het niet op een manier die de VVD-leider tevreden zou stellen. Het verleden, waarin Sollers' partijcommunistische sympathieën (in tegenstelling tot zijn al te bekende maoïstische *faux-pas*) overigens opvallend weinig nadruk krijgen, verdwijnt eerder in de verzonnen mystificatie. Niet toevallig wordt er zo vaak geciteerd uit de werken van Clausewitz en van andere strategische denkers. De beste verdediging is de aanval, moet Sollers hebben gedacht.

Een literaire aanval, dat spreekt. Op fantasievolle wijze wordt de lezer een hoop zand in de ogen gestrooid, met als gevolg dat je de roman of verstoord ter zijde legt of geamuseerd uitleest. Bij mij heeft de laatste mogelijkheid het pleit gewonnen, dank zij het stilistische vernuft van de schrijver dat in de uitstekende Nederlandse vertaling niet verloren is gegaan. Maar wie, het verbale gekronkel en het gekoketteer met paradox en geheimzinnigheid in deze bizarre oratio pro domo moe, voor de eerste mogelijkheid kiest, kan ik wèl begrijpen.

(*de Volkskrant*, 28-7-1995)